

Emilia PAVEL

Expoziția „Portul popular moldovenesc”, organizată de către Muzeul etnografic al Moldovei — Iași la Muzeul satului din București, reprezintă un nou și reușit exemplu de colaborare intermuzeală.

Popularizarea patrimoniului cu ajutorul expozițiilor tematice temporare este una din sarcinile importante ale muzeelor, alături de conferințe sau publicații de specialitate. O serioasă activitate de popularizare este axată pe fondul unei munci științifice permanente și sistematice de studiere și valorificare a patrimoniului.

Răspunzind unei asemenea cerințe, Muzeul etnografic al Moldovei-Iași a organizat expoziția ce are ca temă „Portul popular moldovenesc”, prezentind materiale obținute din cercetările și achizițiile făcute în timpul campaniilor de teren din ultimii ani.

Pentru a pune în valoare bogăția, varietatea și calitățile artistice ale costumelor moldovenești, s-a mers pe un sistem de expunere unitar, în cadrul căruia materialul este prezentat pe zone etnografice, reliefindu-se trăsăturile proprii, definitorii dar și elementele comune, tradiționale.

Costumul din zona Iași* (Podișul central moldovenesc), pînă nu demult aproape necunoscut specialiștilor cu toate remarcabilele sale calități, i-a fost rezervată prima sală.

Cămășile, ca și „îțarii cu 101 creți” reprezintă tipuri arhaice, de origine dacică, atestate și pe metopele monumentului de la Adamclisi sau pe Columna lui Traian. Pinza din lînă țigae folosită pentru confecționarea lor constituie un fenomen unic nu numai pentru Moldova, ci chiar pentru întreaga țară.

Sub aspect decorativ se remarcă ornamentele realizate din alesături, impresionînd discreția moti-

Costum femeiesc cu peșteman, comuna Corbasca, jud. Bacău (foto Ana Dîț)

* În 1969 a apărut lucrarea „Portul popular din zona Iașilor” (autor Emilia Pavel), editată de Casa județeană a creației populare Iași.

Costum bărbătesc din zona Colinelor Tutova
Costum bărbătesc din comuna Vama, jud. Suceava ►

velor obținute din întretăieri de linii geometrice, așa cum bine se observă pe cămașa bărbătească de mire de la Hoiești-Iași, sau cea de mireasă de la Popești-Iași.

Cingătoarele, briele și birnețele din expoziție scot în evidență varietatea de ornamente — motive geometrice, stilizări vegetale sau zoomorfe. Ca exemplu dăm „birnețele” ornamentate cu „papa-găi”, „struți” sau „cucoși” (Popești-Iași), ca și cea decorată cu „călăreți” (Mădărac-Iași). Briele cu motive geometrice, romburi, zig-zaguri, denumite „roată”, „flori încheiate” sau „roate pline și jumătăți de roate”, se repetă pe aceste piese de port, confirmând unitatea în varietate a artei populare românești, ritmicitatea ca și denumirile polisemantice ale acestor motive.

De dimensiuni impresionante, briele ajung pînă la 4 m lungime și 60 cm lățime, birnețele fiind mai înguste, între 8—12 cm.

În sala a doua au fost expuse piese de port din zona de munte.

Costumul moldovenesc cu trăsăturile sale specifice este unitar în zona muntoasă ca și în cea de podiș. „Bernevicii cu apret” din Bosanci — Suceava, de origine străveche, se pot compara cu țăarii încrețiți pe picior din Podișul central moldovenesc.

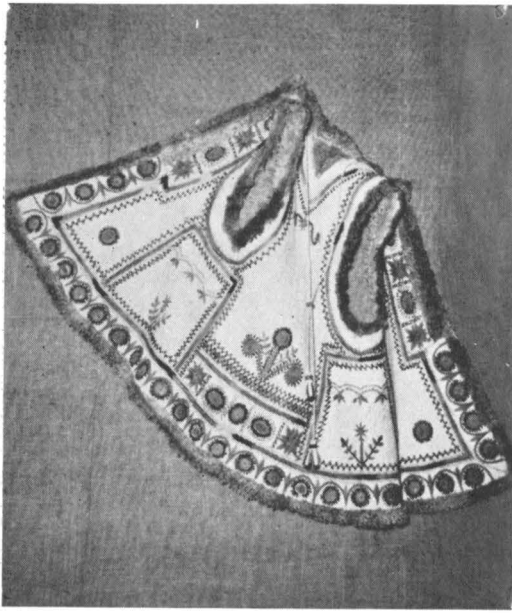
Costumul femeiesc de Rădăuți — compus din cămașă de pinză ornamentată cu mărgelile, catrință cu bată roșie lată și vriste la părțile din față, bondiță cusută cu flori și prim negru la poale și minci, pinzătură (ștergar) cu motive ițate, pentru acoperit capul, ca și năframuțe de schimb — este expus pe primul panou alături de costumul bărbătesc. „Cheptarul” (cojoc) cu briu și poale fără minci, femeiesc și bărbătesc ca și sumanul scurt cu falduri și sarad completează panoul.

Cîmpulungul are expuse bondițe și cojoace cu blană de dihor, alături de piese de port femeiesc: cămașa cu „brezărâu” sau „țitură” încrețită la gît, de origine dacică, cu alțița croită separat, ornamentată cu strămătură neagră lucrată în „punctul bătrînesc”, cu încrețul executat în culoarea galbenă.

Catrința din această zonă, spre deosebire de Rădăuți, are bete la poale de culoare roșie-vișinie, care abia se observă din fondul negru al catrinței. Cele cîteva vriste din față, executate cu fir auriu decorează piesa. Lîngă costum, cămașa femeiască expusă ca piesă izolată este de aceeași structură morfologică ca și cea de la costum, deosebiri fiind în special de decor, în cromatică predominînd culoarea mov, iar rîndurile alțiței fiind mai înguste.

Bernevicii cu apret de la Bosanci-Suceava ca și mantaua cu „gugi” din același sat sînt prezentate alături de un costum femeiesc, ce are cămașa încrețită la gît, cu alțița croită separat, ornamentată pe minci cu rînduri costișate executate cu strămătură de culoare roșie-portocalie. Cîngătoarele femeiești și bărbătești întregesc costumele, ele fiind expuse la fiecare panou, ca și trăistuțele sau traistele.

Pe fundal expunerea începe cu un costum bărbătesc din Bazinul Dornelor. Cămașa este ornamentată cu negru, cu motive realizate în tehnica cusăturii pe dos, tehnică de lucru specifică Transilvaniei. Bondița de la costum este ornamentată pe toată suprafața exterioară, fiind asemănătoare cu cele de Valea Bistriței. Costumul femeiesc are cămașa cu minci din umăr, cu guler drept și bentiță la minci. Este ornamentată cu stilizări vegetale, executate cu mărgelile colorate, la care predomină culori vii, roșu, verde, galben, negru.

Suman din comuna Tătăruși Iași

Catrința de strămătură are vriste pe fondul roșu, nelipsit fiind zăbrenicul alb, pentru acoperit capul, ca și cingătoarea de lână, ornamentată cu motivul „ruja mare”.

Bondița bătrinească, de aceeași vechime ca și costumul femeiesc expus se remarcă printr-o cromatică potolită care imită coloritul vegetal al scoarțelor moldovenești. Motivele vegetale înconjurare de spațiul alb sînt redată așa cum spunea Blaga : „*într-o formă clasică în sensul că e măsurată, discretă*”.

Expunerea continuă cu portul de pe Valea Bistriței. Costumul bărbătesc are cămașa din pinză de bumbac ornamentată cu mărgelile, iar cel femeiesc, vechi de peste 100 de ani, are cămașa din pinză de in, încrețită la gît, cu altița croită separat, încreț la altiță și rinduri costiate pe mincă. La mină, cămașa are „lănceț” specific cămășilor de Valea Bistriței. Ornamentele de pe cămașă sînt geometrice, predominînd spirala executată cu strămătură verde undelemniu, încrețul fiind cu galben. Motivele de pe mincă sînt denumite „luceferi”.

Catrința pe fond roșu la părțile din față, cu vriste colorate, are bete roșii late la cele două margini și spatele negru. Bondița albă bătrinească de Valea Bistriței are prim negru, iar decorul în culori sobre înconjoară de jur împrejur marginile bondiței. Alături este expus cojocul cu minci, denumit mintean, ornamentat cu motive florale executate cu strămătură de jur împrejur, la poale

și minci. Trăistuța de Valea Bistriței, de aceeași dimensiune ca și cea de Rădăuți, întregeste expunerea, ca și fișul de borangic folosit la ocazii și sărbători mari.

Sumanul moldovenesc cu falduri și „rasad” (sarad—denumire locală) din zona Neamț-Ghindăoani, ornamentat cu motivele „zgărduța cu două ațe” și „rățica”, ne atrage privirile prin elementele artistice ce-l împodobesc. Toandra, piesă de port de veche tradiție autohtonă este valoroasă prin ineditul ei, nefiind cunoscută în literatura de specialitate și neexistînd în patrimoniul altor muzee. Același lucru se poate spune și de peștemanul** din zona Neamț, piesă despre care se afirma pînă acum că există numai în Vlașca. Costumul cu peșteman are cămașa din pinză de lână țigăie ca și cel din zona Iași, aceste cămăși de lână fiind cu totul izolate în Neamț.

Cheptarul înflorat de Ghindăoani-Neamț, ornamentat pe toată suprafața exterioară este specific zonei, ca și traista vristată în culorile roșu, negru, verde, din același sat.

Cămașa bărbătească din pinză de bumbac țesută în „lacre” (pătrate) are croiul ce ne amintește de cămășile bărbătești din zona Iași, fiind apropiată de acestea și ca decor și ornamentică. Rozeta ce împodobește cămașa bărbătească din jurul Birladului (colinele Tutovei), s-a întîlnit și în zona Iași, sub denumirea „flori de măr”. Briul cu „fișii”, vriste din urzeală colorată în negru, roșu, galben, există și în zona Iași, deosebiri fiind în cromatică, în această zonă predominînd culoarea negru și galben.

Costumul femeiesc de Bacău are catrință de tipul peștemanului de Neamț, iar androcul este fusta specifică Moldovei extracarpate, o variantă a opregului creț oltenesc.

Expunerea se încheie cu portul din sudul Moldovei, Vrancea. Cele trei costume femeiești expuse impresionează prin sobrietatea lor. Cămășile cu ornamente în lungul mincii, sau altița executată cu strămătură neagră, sînt de o mare valoare artistică. Catrințele, de aceeași valoare documentară, au vriste executate cu fir auriu pe un fond închis și bete înguste la margini.

O cămașă de mire din Vrancea, ornamentată cu arnici bleu, paiete și mărgelile, are un decor bogat dispus la poalele cămășii ca și la minci, umăr, piept sau guler. Cingătoarea, în aceeași cromatică ca și ornamentele cămășii, întregeste expunerea, alături de năframuța de la briu, cu ornamente în aceeași culoare.

Remarcabilele însușiri artistice, caracterul științific documentar al pieselor prezentate au constituit elemente de mare atracție atît pentru specialiști cît și pentru public, expoziția fiind mult vizitată și comentată. Iată de ce socotim că nu ar fi lipsită de interes organizarea unor expoziții similare și în alte centre din țară ca Timișoara, Cluj, Sibiu, ale căror muzee și-ar putea prezenta și ele comorile în capitala Moldovei.

** Vezi E. Pavel, *Contribuții la studiul portului popular din Moldova : toandra și peștemanul*, „Revista muzeelor”, nr.4/1973